

PM 2015: RV (Dnr 110-185/2015)

Planera för effekt! - slutbetänkande från Samordning för smarta elnät (SOU 2014:84)

Remiss från Miljö- och energidepartementet

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Som svar på remissen ”Planera för effekt! - slutbetänkande från Samordning för smarta elnät” hänvisas till vad som sägs i promemorian.

Föredragande borgarrådet Katarina Luhr anför följande.

Ärendet

Regeringen beslutade den 24 maj 2012 om kommittédirektiv 2012:48: Samordningsråd med kunskapsplattform för smarta elnät. Samordningsrådets övergripande arbetsuppgifter har varit att genomföra dialogforum, etablera en kunskapsplattform och ta fram förslag på en nationell handlingsplan för utvecklingen av smarta elnät under perioden 2015-2030.

Miljö- och energidepartementet har remitterat slutbetänkandet ”Remiss av slutbetänkandet från Samordning för smarta elnät – Planera för effekt! (SOU 2014:84)” till bland annat Stockholms stad.

Remissen finns att läsa in sin helhet på [regeringens hemsida](#).

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, trafiknämnden samt Stockholm Stadshus AB. Stockholm Stadshus AB har i sin tur remitterat ärendet till de kommunala bostadsbolagen samt Fortum Värme AB. Exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden har inkommit med ett gemensamt tjänsteutlåtande. Trafikkontoret har inkommit med ett kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret konstaterar att det är angeläget att tillskapa en nationell handlingsplan och kunskapsplattform för smarta elnät.

Exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att betänkandet är en mycket ambitiös rapport som belyser området smarta elnäts stora komplexitet. Nämnderna hade dock gärna sett en större medverkan av representanter för bygg- och fastighetsbolag samt någon kommunal företrädare i de olika referensgrupperna.

Trafikkontoret tillstyrker såväl förslaget till den nationella handlingsplanen som förslaget om ändring av ellagen för tillgång till timvärden.

Stockholms Stadshus AB ser positivt på samordningsrådets framtagande av en kunskapsplattform och förslag till nationell handlingsplan för utvecklingen av smarta elnät.

Mina synpunkter

Jag anser att betänkandet är en mycket ambitiös rapport som belyser området smarta elnäts stora komplexitet. I betänkandets fjärde kapitel presenteras förslag på åtgärder som behöver genomföras ”på lång sikt”. För att smarta elnät ska få en långsiktig och tydlig utveckling anser jag att det är av största vikt att arbetet med dessa åtgärder påbörjas. Bland dessa åtgärder inryms att stimulera investeringar i elnäten utanför intäktregleringens generella bestämmelser och underlättande av innovationsupphandling. Därutöver instämmer jag i utredningens förslag om att eventuellt överväga en översyn av elskattens utformning. Detta bör även innefatta en översyn av reglerna för nettodebitering av egen energiproduktion.

I övrigt har jag inget att anföra utöver vad som framgår av förvaltningarnas tjänsteutlåtanden.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Som svar på remissen ”Planera för effekt! - slutbetänkande från Samordning för smarta elnät” hänvisas till vad som sägs i promemorian.

Stockholm den 9 april 2015

KATARINA LUHR

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Remissen

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet Anna König Jerlmyr (M) enligt följande.

Allianspartierna verkar för att riksdagen ska ta ett helhetsgrepp om energifrågorna. Utredningen om smarta elnät har varit en viktig nyckel i det arbetet och vi kan som partier vara stolta över att det har mynnat ut i tillväxtvänliga, teknikpositiva och utvecklingsinriktade förslag till energipolitik. Vi vill starkt betona vikten av konkurrens och fungerande marknadslösningar och ser att utredningsförslaget tar steg i denna riktning.

Vi vill understryka betydelsen av elkundernas dubbla roll som både konsumenter och producenter och menar att ett tydligt ställningstagande bör göras för så kallad nettodebitering, till stöd för lokal klimatsmart elproduktion. Här kan Stockholms stad fortsätta att utveckla sitt eget ansvarstagande som lokal energiproducent, inte minst genom en kraftigt utökad satsning på solenergiproduktion på egna fastigheter.

Remissammanställning

Ärendet

Miljö- och energidepartementet har remitterat ett slutbetänkande. I slutbetänkandet ingår ett förslag på en nationell handlingsplan för utveckling av smarta elnät samt ett förslag till förändring av ellagen för kostnadsfri tillgång till timmätvärden för elkunden.

En central utgångspunkt för samordningsrådets vision har varit att smarta elnät kan öka elkundernas inflytande. De smarta elnäten ska också möjliggöra tillväxt och försörjningstrygghet. För att möjliggöra detta har samordningsrådet satt upp mål om att öka samverkan och kunskapsspridning genom en nationell handlingsplan.

Handlingsplanen föreslås gälla för perioden 2015 till 2030 och är indelad tre delområden; Politiska ramverk och marknadsvillkor, Kunddeltagande och samhällsaspekter samt forskning och utveckling, innovation och tillväxt. En av utgångspunkterna för uppdraget har varit hur elsystemet ska anpassas till de långsiktiga energi- och klimatpolitiska målen i Sverige och EU. En systematisk förvaltning, uppföljning och uppdatering av handlingsplanen är betydelsefull. För detta ändamål föreslås att ett nationellt forum inrättas. Forumet kan föra dialog mellan berörda aktörer, identifiera behov av kompletterande åtgärder och koordinera genomförande.

Betänkandet behandlar kommande utmaningar för elnätet. Handlingsplanens ambition är att öka kundernas inflytande och valmöjligheter. Såväl förutsättningar för modernisering av elnät, efterfrågefleksibilitet och energilagring behandlas. I betänkandet ingår också en samlad strategi för innovation.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, trafiknämnden samt Stockholm Stadshus AB. Stockholm Stadshus AB har i sin tur remitterat ärendet till de kommunala bostadsbolagen samt Fortum Värme AB. Exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden har inkommit med ett gemensamt tjänsteutlåtande. Trafikkontoret har inkommit med ett kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontoret tjänsteutlåtande daterat den 23 mars 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret konstaterar att det är angeläget att tillskapa en nationell handlingsplan och kunskapsplattform för smarta elnät.

Stadsledningskontoret konstaterar att staden har ambitiösa mål kring energi och klimat. Av budget 2015 framgår att klimatet kräver åtgärder inom flera områden och därför inte kan begränsas till ett fackområde. Staden ska minska energiförbrukningen och investera i energieffektiviseringar och förnybar energiproduktion, som till exempel solceller på stadens fastigheter. Utsläpp ska minskas samtidigt som stadens långsiktiga kostnader ska sjunka. Det är därför positivt att ett förslag till nationell handlingsplan för utveckling av smarta elnät samt ett förslag till förändring av ellagen, för kostnadsfri tillgång till timmätvärden för

elkunden, har arbetats fram på nationell nivå. Timmätvärden kan bidra till en större medvetenhet om olika produkters individuella elanvändning och ge incitament att spara el.

Stadsledningskontoret vill poängtera att det kan vara bra för staden att i det fortsatta arbetet få med representanter för något eller några av stadens energianvändande bolagsstyrelser eller nämnder. Då kan staden säkerställa att arbetet kring stadens ambitiösa mål om energi- och klimat samordnas med en kommande nationell handlingsplan.

Stadsledningskontoret delar miljö- och hälsoskyddsnämndens och exploateringsnämndens svar angående remissen från Miljö- och energidepartementet ”Remiss av slutbetänkandet för smarta elnät – Planera för effekt! (SOU 2014:84)”. Miljö- och hälsoskyddsnämndens och exploateringsnämndens svar belyser att betänkandet åskådliggör området smarta elnäts komplexitet och vikten av att ha säkerhet och integritet inom förvaltning och utveckling av kunskapsplattformen. Betänkandet har också ett bra förslag om förändring av ellagen för kostnadsfri tillgång till timmätvärden för elkunden. I övrigt har stadsledningskontoret inget att anföra utöver miljö- och hälsoskyddsnämndens och exploateringsnämnden gemensamma tjänsteutlåtande.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att ”Remiss av slutbetänkandet för smarta elnät – Planera för effekt! (SOU 2014:84)” anses besvarad med vad som anförs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden

Exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sina sammanträden den 19 mars 2015 respektive den 18 mars 2015 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes i miljö- och hälsoskyddsnämnden av Lars Jilmstad m.fl. (M), Joar Forssell (FP) och Märta Martin Åkesson (C), *se bilaga 1*.

Exploateringskontorets och miljöförvaltningens gemensamma tjänsteutlåtande daterat den 26 februari 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningarna anser att betänkandet är en mycket ambitiös rapport som belyser området smarta elnäts stora komplexitet. Förvaltningarna hade dock gärna sett en större medverkan av representanter för bygg och fastighetsbolag samt någon kommunal företrädare i de olika referensgrupperna.

Lagändring

I betänkandet föreslås en ändring av ellagen som innebär att en elkund kan få ta del av sin elförbrukning per timme, s.k. timmätning utan extra kostnad. Syftet är att öka förståelsen för elförbrukningen och på så vis stimulera till ett energieffektivt beteende. Förvaltningarna anser att det är ett bra förslag även om kostnaderna rimligen påförs kollektivet.

Nationellt forum

I betänkandet föreslås ett nationellt forum för smarta elnät inrättas med uppgift att främja dialog mellan berörda aktörer, följa upp genomförandet av handlingsplanen, identifiera behov av kompletterande åtgärder och koordinera genomförande och uppföljning av vissa förslag. Forumet bör också ansvara för att förvalta och utveckla kunskapsplattformen. Förvaltningarna anser att detta är ett bra förslag.

Kunderna

Ambitionen är att öka kundernas inflytande och valmöjligheter. Förvaltningen finner detta

vällovligt men vill i detta sammanhang peka på svårigheten för normalkonsumenten att redan i dag tyda en elräkning och att det tagit närmare 20 år efter elmarknadens avreglering att få en acceptabel andel (ca 85%) av kunderna att göra ett aktivt val. Vidare uppmärksammas frågan om säkerhet och integritet vilket förvaltningarna tycker är bra.

Nätägare och koncession

En särskild utmaning torde vara att utifrån ett övergripande systemperspektiv och samhällsnytta påverka nätägarna att utforma sina tariffer med incitament som gynnar helheten och inte bara det område man har koncession på. Inom Norra Djurgårdsstaden pågår satsningar på bl.a. smarta elnät. Det har då konstaterats att möjligheten att skapa nya tariffer som baseras på ”demand response” inom t.ex. en stadsdel saknas. Vinsten för kunden i exemplet Norra Djurgårdsstaden har visat sig vara minimal. Förvaltningarna förordar att en sådan möjlighet inom ramen för ellagen skapas.

Intermittent förnyelsebar energi

Betänkandet behandlar kommande utmaningar för elnätet med vind och solenergi när vädret medger. Tillskottet från vindkraften i Sverige uppgår till drygt 10 TWh (ca 4% av elproduktionen) och detta har uppnåtts på ett begränsat antal år. Det borde rimligen finnas studier på hur detta har fungerat för elnätet och som kunnat redovisas i betänkandet.

Standard och kommunikation

En viktig del i smarta elnät är IT kommunikationen i olika typer av övervakande och styrande system. Förvaltningarna vill peka på exemplet fastighetsautomation där det ibland finns betydande svårigheter att få olika system att kommunicera med varandra och vikten av att ha en tydlig strategi beträffande kommunikationen som medger konkurrens. Satsningen på smarta elnät i Norra Djurgårdsstaden indikerar snarlika problem när affärsintressen krockar med utvecklingsarbete.

Offentlig upphandling

Betänkandet har föreslagit att formerna för offentlig upphandling bör utvecklas för att påskynda utvecklingen av smarta elnät. Förvaltningarna delar den uppfattningen och konstaterar att LOU inte är ett bra verktyg för upphandling av FoU tjänster/produkter.

Energilager

Utredningen konstaterar att ett system för nettodebitering hade kunnat göra tekniker för lokal energilagring mindre intressant eftersom elanvändare i stället kunnat använda elnätet som energilager. Förvaltningarna anser i stället att möjligheten att nyttja nätet som energilager är att föredra för att möjliggöra nettodebitering i framtiden i stället för en satsning på små lokala energilager.

Trafiknämnden

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 19 mars 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Kontoret anser att betänkandet är en mycket ambitiös rapport som belyser området smarta elnäts stora komplexitet.

Kontoret tillstyrker såväl förslaget till den nationella handlingsplanen som förslaget om ändring av ellagen för tillgång till timvärden.

Ett elnäts smarthet utgörs inte endast av hur eller när elförsörjning/förbrukning bör ske utan också att den befintliga infrastrukturen kan användas på effektivast möjliga sätt. För att kunna använda befintlig infrastruktur vid samordning och samverkan av framtida tekniska lösningar, för bl.a. miljö- och energieffektivisering, vore en utveckling av lagen om

elkoncession nödvändig.

Idag omöjliggörs samverkansprojekt mellan flera parter, exempelvis samnyttjande av befintligt elnät eller elmatning (elnät där inte innehavaren av elkoncession har ägandet) för exempelvis laddstationer, miljö-/samhällsinformation och WIFI-nät. Detta på grund av att varje enskild aktör måste ha egen elservis även om det är på samma plats som förbrukningen sker.

Ett samnyttjande vore fördelaktigt i städer av praktiska eller fysiska skäl, då utrymmen både under och ovan mark i stadsmiljön tenderar att bli överetablerade, men även i glesbygd där parallella elmatningar ofta måste läggas även om användningen är väldigt liten. Skapandet av ett virtuellt sekundärt elnät för vidareleverans av el, där både kostnader samt ansvarsfördelning fördelas, borde vara tekniskt möjligt.

En förändring av lagen om elkoncession skulle inte bara resultera i en minskning av stora onödiga investeringskostnader utan också bidra till att en teknisk utveckling kan genomföras på ett miljömässigt hållbart och effektivt sätt.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 18 mars 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Underremisser

Svenska Bostäder

Svenska Bostäder ser positivt på framtagandet av denna kunskapsplattform och handlingsplan. Den snabba teknikutvecklingen inom elektronik och IT kräver en långsiktig strategi från samhällets sida för att kunna tillgodogöra de positiva effekterna, men även att motverka eventuella negativa konsekvenser.

Bolaget anser att handlingsplanen är väl genomarbetad vad gäller analys av nuläge och framtidsscenario. Även rekommendationerna med tillhörande motiveringar till åtgärder för att nå de olika måluppfyllelseerna är väl underbyggda vad gäller hur arbetet kan bedrivas vidare.

Svenska Bostäder har därför inget att tillägga eller erinra angående denna handlingsplan.

Familjebostäders remissvar

Familjebostäder ser positivt på en handlingsplan där man främjar en dialog och beaktar kunskap och krav från alla delar av den marknad som berörs. Bolaget ser även positivt på att samordningsrådet har ett brett perspektiv och inte enbart tittar på de tekniska delarna utan även på marknadsfrågor samt lagar och förordningar.

Familjebostäder upplever att samordningsrådets förslag kan medföra:

- Att den prissättning som gäller för småskalig energiproduktion ger ett ekonomiskt incitament för att kunna producera en viss överkapacitet och även ge möjlighet att föra över energi mellan olika anläggningar inom samma företag.
- Att ta fram koncept som möjliggör energilagring på ett effektivt och ekonomiskt sätt.
- Att ge ekonomiskt incitament till att låta nätägaren ha möjlighet till laststyrning av egna eller hyresgästernas anläggningar.
- Att ge förslag på ekonomiska incitament för att pröva ny teknik och nya koncept.

Micasa

Slutbetänkandet är ett förslag till handlingsplan för de kommande åren med målbild och strategier och förslag till ytterligare utredningar inom området kring smarta elnät. Intrycket av utredningen är att det råder en stor osäkerhet om hur och vilka tjänster som kommer att utvecklas.

Micasa Fastigheter ställer sig i detta tidiga skede positiv till utvecklingen av smarta elnät som syftar till att tillförlitligheten och tillgängligheten av el ska förbättras samtidigt som överföringsförluster, investerings- och underhållskostnader ska minskas. Centralt för Micasa som fastighetsbolag är att det ska skapa kundnytta, minskad elförbrukning och minskad miljöpåverkan. Viktigt är att de framtida investeringarna i elnäten blir lönsamma ur ovan nämnda perspektiv (*bilaga 3*).

Stockholmshem

Stockholmshem är positivt inställda till arbetet med smarta elnät och anser att det behövs tydliga incitament för att uppnå samhällsekonomisk kostnadseffektivitet. Viktigt är dock att slutkunden, i vårt fall hyresgästen, upplever en nytta utav att kostnaden ökar vid utförandet av de smarta elnäten.

Stockholmshem välkomnar även förslaget om att komplettera dagens regelverk innebärandes att elkunderna vid förfrågan ska få tillgång till information, som minst motsvarar timmätvärden, utan det krav på elavtal som gäller idag och utan extra kostnad för kunden. Slutkunden ges i och med detta möjlighet att själv styra över sin förbrukning via timdebitering.

Stockholmshem vill i samband med ovanstående särskilt understryka att det inte är rimligt att det åläggs fastighetsägaren att installera ny teknik inom gällande avtal i syfte att förbättra möjligheterna avseende slutkundernas styrning. Då Stockholmshem värnar om sina hyresgästers integritet vill vi även särskilt poängtera vikten av att PUL efterlevs i samband med eventuell timdebitering.

Stockholmshem instämmer även i handlingsplanens rekommendation att skapa tydliga incitament för modernisering och effektivisering av elnäten. Exempelvis vore det önskvärt att kunna styra elen i en fastighet/område till olika slutmål/abonnemang över nätägarens nät under olika delar av dygnet. Detta för att på så sätt kunna fördela ut småskaligt producerad el och därmed öka tillgängligheten i det lokala nätet. Sannolikt skulle det även möjliggöra en mer resurseffektiv modernisering av elnäten. Alternativt skulle det också vara intressant att ta fram någon form av lagringslösning (till exempel nettodebitering) (*bilaga 4*).

SISAB

SISAB ställer sig bakom förslaget, dock med några medskickade synpunkter enligt nedan.

Ur perspektivet försörjningstrygghet ser SISAB positivt på utvecklingen med att kapa effekttoppar och använda elen där den verkligen behövs. En värdefull miljöaspekt är också att detta kommer att gynna utveckling av solceller och fossilfri energiproduktion.

I rapporten skrivs det mycket om att värna kunden och ge kunden möjligheter, men inget om vilka kostnader som kan drabba kunden vid nätbolagens utbyggnader. SISAB saknar kravställan på elnätsbolagen, gällande samverkan med kunderna för att ge bättre kommunikation på en monopolliknande marknad samt aspekten att underlätta och skapa lönsamhet i leverens av egenproducerad el ut på elnäten. SISAB föreslår att även dessa viktiga frågor tas i beaktande i handlingsplanen (*bilaga 5*).

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen ser positivt på samordningsrådets framtagande av en kunskapsplattform och förslag till nationell handlingsplan för utvecklingen av smarta elnät. En central utgångspunkt för samordningsrådets handlingsplan är att smarta elnät ska öka elkundernas inflytande genom att de får fler valmöjligheter på marknaden. Med rätt styrsignaler kan det ge tydliga incitament för kunder att energieffektivisera på ett samhällsekonomiskt optimalt

och hållbart sätt. Det är dock viktigt att elkunderna får tillgång till mätinformation utan extra kostnad. I annat fall kan det initialt bli svårt att motivera nyttan av smarta elnät för slutkund. Koncernledningen ställer sig dock frågande till om det räcker med timmätvärden för att matcha den expanderande intermittenta elproduktionen och kundernas efterfrågan.

Smarta elnät innebär även nya förutsättningar för samverkan med övriga delar av energisystemet. Integrationen mellan elsystemet och energibärare som gas och fjärrvärme kan bidra till balansen i elnätet de timmar det finns ett överskott på el. Koncernledningen anser att det är bra att man lyfter denna fråga. Det vore bra om även fjärrvärmeföretagen är med och bidrar till att förbättra elmarknadens funktion. Dock måste man då se till att ge fjärrvärmeföretagen incitament att delta, dvs. man måste anpassa regelverken.

Smarta elnät har en viktig funktion i samspelet mellan energisystemet och samhällsplaneringen. Utvecklingen av smarta städer och ett hållbart samhällsbyggande är områden där utvecklingen av smarta elnät är betydelsefull. Kopplat till detta arbete ser koncernledningen positivt på att Boverket utarbetar nya rekommendationer till kommunala översiktsplaner. Rekommendationerna ska syfta till att inkludera en tematisk fördjupning om smarta elnät i översiktsplanen för att belysa hur smarta elnät kan bli en integrerad del av helhetslösningar för markanvändning, trafik- och försörjningsnät etc.

Sverige har en framskjuten position inom smarta elnät. En avgörande

framgångsfaktor är en välfungerande samverkan mellan högskolor, universitet, näringsliv och offentlig sektor. I Stockholm bedrivs redan ett pilotprojekt ”Smarta elnät i stadsmiljö i Norra Djurgårdsstaden” vilket är en forsknings- och utvecklingsplattform inom smarta elnät. För att offentliga aktörer ska kunna vara med och påskynda utvecklingen av olika smarta elnätslösningar behöver formerna för offentlig upphandling utvecklas. Koncernledningen instämmer i att möjligheterna att tillämpa innovationsupphandling behöver belysas, inom områden där smarta elnätslösningar kan utnyttjas.

Fortum Värme AB

Fortum Värme AB:s yttrande har följande lydelse.

På sidan 86 står det en text om ”Samverkan med övriga delar av energimarknaden – energibärare.” Målet som formuleras är: ”Stimulera systemtänkande där samvekan med övriga delar av energisystemet tas tillvara.”

Vi tillstyrker detta och håller med om att det är en bra målsättning. Längre ner i texten diskuteras hur fjärrvärmenät med elpannor kan bidra till balansen i elnätet de timmar det finns ett överskott på el. Vi anser att det är bra att man lyfter denna fråga. Fjärrvärmeföretagen vill gärna vara med och bidra till att förbättra elmarknadens funktion. Dock måste man då se till att ge fjärrvärmeföretagen incitament att delta, dvs. man måste anpassa regelverken.

Reservationer m.m.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Lars Jilmstad m.fl. (M), Joar Forssell (FP) och Märta Martin Åkesson (C) enligt följande.

Allianspartierna verkar för att riksdagen ska ta ett helhetsgrepp om energifrågorna. Utredningen om smarta elnät har varit en viktig nyckel i det arbetet och vi kan som partier vara stolta över att det mynnat ut tillväxtvänliga, teknikpositiva och utvecklingsinriktade förslag till energipolitik. Vi vill starkt betona vikten av konkurrens och fungerande marknadslösningar, och ser att utredningsförslaget tar steg i denna riktning.

Vi vill understryka betydelsen av elkundernas dubbla roll som både konsumenter och producenter och menar att ett tydligt ställningstagande bör göras för så kallad nettodebitering, till stöd för lokal klimatsmart elproduktion. Här kan Stockholms stad fortsätta att utveckla sitt eget ansvarstagande som lokal energiproducent, inte minst genom en kraftigt utökad satsning på solenergiproduktion på egna fastigheter.